

Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
(Central University)

B-4 Qutub Institutional Area, New Delhi- 110016

संस्कृतमाध्यमेन पाठ्यक्रमाः

(Syllabi in Sanskrit Medium)

शास्त्री (बी.ए.) कार्यक्रम

(स्नातक स्तरीय)

Shastri (B.A.)

Programme

(UG Level)

सत्यापित
VERIFIED

कुलसचिव / Registrar

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

सहायक कुलसचिव (शिक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
(Central University)

B-4 Qutub Institutional Area, New Delhi- 110016

धर्मशास्त्र पाठ्यक्रम

शास्त्री (बी.ए.) कार्यक्रम

(स्नातक स्तरीय)

Shastri (B.A.)

Programme

(UG Level)

धर्मशास्त्र विभाग

शास्त्री 3 वर्ष /4 वर्ष का MC पाठ्यक्रम

प्रथमसत्रम्	प्रथमपत्रम् (स्वशास्त्रीयमध्ययनम्)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	धर्मशास्त्रस्य सामान्यपरिचयः- धर्मशास्त्रस्योद्भवः विकासश्च, धर्मशब्दार्थः, वेदे धर्मशब्दस्य प्रयोगः, धर्मस्वरूपम्, धर्मशास्त्रकाराणां मतानुसारं धर्मः, धर्मलक्षणम्, धर्मप्रमाणानि, धर्मस्य महत्त्वम्, धर्मभेदाः, धर्मशास्त्रान्यशास्त्रयोर्मिथः सम्बन्धः ।	20	1
2.	धर्मशास्त्रवाङ्मयस्य विभागः- स्मृतिसाहित्यम्-प्रमुखस्मृतयः-मनु याज्ञवल्क्य-पराशर वशिष्ठ-नारद- कात्यायनस्मृतयः। सूत्रसाहित्यम्-प्रमुखसूत्राणि गौतमापस्तम्बबौधायनवशिष्ठधर्मसूत्राणि पारस्करगृह्यसूत्रञ्च । भाष्यसाहित्यम्-मन्वर्थमुक्तावली मिताक्षरा, बालक्रीडा, पराशर-अध्यायम्। निबन्धसाहित्यम्- कृत्यकल्पतरुः,	20	1

सत्यापित
VERIFIED

Somy

कुलसचिव / Registrar

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब संस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब संस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

25/11/22

H. P. Singh

	वीरमित्रोदयः, स्मृतिचन्द्रिका, धर्मसिन्धुः, निर्णयसिन्धुः, कालमाधवः ।		
3.	धर्मशास्त्रे विविक्ताः विषयाः - आचारः, व्यवहारः, प्रायश्चित्तम् । विविक्तविषयेष्व्वाचारः - संस्कारः, दानम्, आश्रमाः, वर्णाः, श्राद्धम्, कालः।	20	1
4.	धर्मशास्त्रोक्ता व्यवहारव्यवस्था- व्यवहारस्य स्वरूपम्, व्यवहारभेदाः, व्यवहारस्य चत्वारः पादाः, अष्टादशव्यवहारपदानि, न्यायव्यवस्था न्यायालयानां स्वरूपञ्च ।	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1
सहायकग्रन्थसूची- मनुस्मृतिः, याज्ञवल्क्यस्मृतिः, धर्मशास्त्र का इतिहास- पी.वी.काणे, प्राचीनभारत की दण्डव्यवस्था- प्रो. वाचस्पतिशर्मा त्रिपाठी, धर्मशास्त्र का इतिहास- प्रो. खगेश्वरमिश्रः, A Peep in to Dharmashastra- प्रो. ब्रजकिशोरस्वर्दी			

प्रथमसत्रम्	द्वितीयपत्रम्	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट-4 सत्यापित VERIFIED
इकाई	पाठ्यविषयाः (मनुस्मृतिः- प्रथमद्वितीयाध्यायौ)	अङ्काः	कुलसचिव / Registrar श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit Univ बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016 B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

1.	सृष्टयुत्पत्तिः - आपामुत्पत्तिः, ब्राह्मणोत्पत्तिः, महदादीनामुत्पत्तिः, चातुर्वर्ण्यव्यवस्था, दशप्रजापत्यादीनामुत्पत्तिः, मनुष्यदेवयक्षादीनां सृष्टिः प्राणीनामुत्पत्तिप्रकारः, जरायुजः, अण्डजः, स्वेदजः, उद्भिज्जः, वनस्पतयः, वृक्षादयः ।	20	1
2.	कालविभागः - निमेषः, काष्ठा, कला, मुहूर्तम्, कालपरिमाणम्, सूर्यकृतो दिनरात्रिविभागः ।	20	1
3.	धर्मोत्पत्तिः - धर्मस्वरूपम्, सदाचारस्य धर्ममूलत्वम् धर्मोत्पत्तिः, धर्मस्य मूलस्रोतांसि, धर्मस्य चत्वार आधाराः, धर्मस्य महत्वम् । संस्काराः- जातकर्म, नामकरणम्, निष्क्रमणम्, अन्नप्राशनम्, चूडाकर्म, उपनयनम् ।	20	1
	ब्रह्मचारिधर्मः ब्रह्मचर्याश्रमः, आचमनादीनां विधयः, ब्रह्मचारिणां कर्माणि, संध्योपासना, होमादिकर्म गुरुशिष्ययोराचाराः ।	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम् ।	20	1

सहायकग्रन्थसूची- मनुस्मृति, मनुभाष्यसमेता, परिमलपब्लिकेशन्स, हिन्दी- 1992
मनु की समाजव्यवस्था- चौखम्बा विधाभवन, वाराणसी- 1995
हिन्दुसंस्कार, डॉ. राजबल्ली पाण्डेय, ईष्टर्ण बुक, लिंकर्स, दिल्ली- 2000
याज्ञवल्क्यसमृतिः, धर्मशास्त्र का इतिहास-पी.वी.काणे, प्राचीनभारत की दण्डव्यवस्था. -प्रो.
वाचस्पतिशर्मा त्रिपाठी, धर्मशास्त्रस्येतिहासः-प्रो. जयकृष्णमिश्रः, धर्मशास्त्रस्येतिहासः-प्रो.
खगेश्वरमिश्रः, A Peep in to Dharmashastra- प्रो. ब्रजकिशोरस्वाई

द्वितीयसत्रम्	प्रथमपत्रम्	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः (स्वशास्त्रीयमध्ययनम्)	अङ्काः	क्रेडिट
1.	धर्मशास्त्रप्रमुखाचार्याणां परिचय स्मृतिकर्तारः मनुः, याज्ञवल्क्यः, पराशरः, नारदः, बृहस्पतिः कात्यायनः व्यासः । सूत्रकर्तारः - गौतमः, बौधायनः, आपस्तम्बः, वशिष्ठः, विष्णुः । भाष्यकर्तारः -- मेधातिथिः, विज्ञानेश्वरः, जीमूतवाहनः कुल्लूकभट्टः, कुलमणिमिश्रः । निबन्धकर्तारः - वाचस्पतिमिश्रः, कमलाकरभट्टः नीलकण्ठभट्टः, मित्रमिश्रः,	20	1

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

	गदाधरराजगुरुः ।		
2.	प्रमुखधर्मशास्त्रविषयाः- ब्रह्मचारीधर्माः, गृहस्थधर्माः, स्त्रीधर्माः । धर्मशास्त्रे निरूपिताः प्रमुखसंस्काराः ।	20	1
3.	धर्मशास्त्रोक्ता प्रायश्चित्तव्यवस्था । प्रायश्चित्तलक्षणम्, प्रायश्चित्तस्यावश्यकता। पञ्चमहापातकानि प्रमुखोपपातकानि, चान्द्रायण- कृच्छ्रादिव्रतानि ।	20	1
4.	क) प्राचीनकाले शुद्धिव्यवस्थायाः स्वरूपम् ख) धर्मशास्त्रे मानवाधिकारः पर्यावरणञ्च । ग) धर्मशास्त्रस्य महत्वम् ।	20	1
5.	आन्तरिकम ल्याङ्कनम् ।	20	1

सहायकग्रन्थ सूची-

मनुस्मृतिः

याज्ञवल्क्यस्मृतिः

संस्कारविमर्शः- प्रो. जयकृष्णमिश्रः

द्वितीयसत्रम्	द्वितीयपत्रम्	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः (मनुस्मृतिः-3-4 अध्यायौ)	अङ्काः	क्रेडिट

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

20/11/20

(Signature)

(Signature)

1.	विवाहव्यवस्था गुरोराज्ञया विवाहः, विवाहस्य स्वरूपम्, विवाहे त्याज्यं कुलम्, विवाहयोग्या कन्या, विवाहे त्याज्या कन्या।	20	1
2.	स्त्रीणां सम्मानविधानम् स्त्रीसम्मान विधानस्य लाभाः - स्त्री- सम्मानेन दिव्यलाभप्राप्तिः, पतिपत्न्योः परस्परं सन्तुष्ट्या परिवारस्य कल्याणम्, स्त्रियाः प्रसन्नतया कुले प्रसन्नता, पतिपत्न्योः परस्परम् अप्रसन्नतायां सन्तत्यभावः, स्त्रीसम्मानस्य तात्पर्यम्, स्त्रीसम्मानस्य औचित्यम्।	20	1
3.	गृहस्थस्य आजीविका व्रतं च- आयुषः तृतीये भागे गृहस्थजीविका परपीडारहिता भवेत्, जीविकाभेदाः, धान्यसंग्रहीतुः भेदाः, प्रशस्ता जीविका, शास्त्राविरुद्धानि स्नातक गृहस्थानां व्रतानि, गृहस्थस्य सत्वगुणवर्धकानि व्रतानि। त्याज्यं कर्म, रजस्वलागमनत्यागः, बालसूर्यदर्शनत्यागः, प्रतिग्रहदर्शनत्यागः दुष्टानां सङ्गतित्यागः, अक्षत्रियराज्ञः दानग्रहणत्यागः, वाहनत्वेन त्याज्याः पशवः।	20	1
4.	धार्मिकचर्याः - वृद्धानामभिवादनम्, यमनियमपालनम्, अतिथिपूजनम्,	20	1

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

२५/११/२०२०

H. Bhatnagar

	अग्निहोत्रम् क्लीवादीनां हुते यज्ञे यद्भोजनं तद् अभक्ष्यम्, मत्तक्रुद्धातुराणां भोजनमभक्ष्यम्, केशकीटावपन्न भोजनमभक्ष्यम् पादस्पृष्टं, भोजनमभक्ष्यम्, भ्रूणघ्नादीनां भोजनमभक्ष्यम्।		
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्।	20	1
<p>सहायकग्रन्थसूची- मनुस्मृति, मनुभाष्यसमेता, परिमल पब्लिकेशन्स, हिंदी- 1992 मनु की समाजव्यवस्था- चौखम्बा विधाभवन, वाराणसी- 1995 हिन्दुसंस्कार, डॉ. राजबली पाण्डेय, ईष्टर्न बुक लिंकर्स, दिल्ली- 2000 याज्ञवल्क्यसमृतिः, धर्मशास्त्र का इतिहास- पी.वी.काणे, प्राचीनभारत की दण्डव्यवस्था. प्रो. वाचस्पतिशर्मा त्रिपाठी, धर्मशास्त्रस्येतिहासः-प्रो. जयकृष्णमिश्रः, धर्मशास्त्रस्येतिहासः- प्रो. खगेश्वरमिश्रः, A Peep in to Dharmashastra- प्रो. ब्रजकिशोरस्वाई</p>			

द्वितीय वर्षः

तृतीयसत्रम्	प्रथमपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः मनुस्मृतिः मन्वार्थमुक्ताबलीसहिता 5-6 अध्यायौ)	पूर्णाङ्काः 100 (सैद्धान्तिकाः 80 अङ्काः तथा आन्तरिकमूल्याङ्कनः 20 अङ्काः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1	गृहस्थदेहशुद्धिः, अशुद्धिकालः, सूतकादिसम्बन्धविधानम्, समीपस्थबान्धवानां शुद्धिविधिः, असपिण्डानां प्रेतशुद्धिः, देहशुद्धिकारकाः	20	1

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

20/11/2022

Spethi

	पदार्थाः, अर्थशुद्धेः सर्वत्र शुद्धित्वम्, गृहस्थधर्मे पत्निधर्माः, स्त्रीस्वातन्त्र्यनिषेधः, अनुकूलाचरणेन पत्नी सम्मान्या भवति, पूर्वपतिं विहाय अन्यस्य श्रेष्ठभर्तुः स्वीकरणं निन्दितम्, स्त्रियां मृतायां तस्याः यज्ञेन अग्निसंस्कारः।		
2	वानप्रस्थविषयः- वानप्रस्थधारणकालः, वानप्रस्थधारणविधिः, वानप्रस्थेभ्यः, पञ्चयज्ञविधानम्, वानप्रस्थस्य भोज्यपदार्थाः, वानप्रस्थस्य विविधानि तपांसि, तपस्विगृहेभ्यः, भिक्षाग्रहणम्।	20	1
3	संन्यासधर्मविषयः- संन्यासग्रहणविधानम्, गृहस्थाश्रमादपि संन्यासो ग्राह्यः, संन्यासिनः निर्लिप्तभावेन ग्रामेषु भिक्षाग्राह्या, जीवनं मरणं च प्रति समदृष्टिः, पवित्रं सत्यं चैवाचरणीयम्, क्रोधादिकं विहाय अध्यात्माचरणे स्थितो भवेत्।	20	1
4	संन्यासिनः कर्तव्यम्- संयमेन इन्द्रियाणां जयः, स्वप्रशंसाश्रवापाद् विरक्तिः योगेन परमात्मनः साक्षात्कारः, प्रत्येकावस्थासु धर्मः पालनीयः, प्राणायाम-धारणा-प्रत्याहारैः दोषक्षयः, दशकं धर्मलक्षणम्।	20	1
5	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1

सन्दर्भसूची

1. मनुस्मृति: मनुभाष्यसमेता, परिमलपब्लिकेशन्स हिन्दी 1992
2. मनु की समाजव्यवस्था- चैखम्बा विद्याभवन, वाराणसी- 1995

तृतीयसत्रम्	द्वितीयपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः – पराशरस्मृतिः 1-6 अध्यायाः)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	मुनीनां व्यासं प्रति प्रश्नः, व्यासस्योत्तरम् बदरिकाश्रमगमनम्, पराशराश्रमवर्णनम् व्यासकृतपूजनम्, पराशरकृतस्वागतम् व्यासस्य प्रश्नः, पराशरकृतं चातुर्वर्ष्याचारादिकथनम्, सर्ववर्णानां साधारण-धर्मनिरूपणम्	20	1
2.	सर्ववर्णानां जनने मरणे च शुद्धिकथनम्	20	1
3.	उद्धन्धने प्रायश्चित्तम्, वृक-श्वान- श्रृगालाद्यैर्दष्टस्य प्रायश्चित्तम्।	20	1
4.	क्रौञ्चादिवधप्रायश्चित्तम्	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1

सहायकग्रन्थसूची-

1. Parasara Smriti (A Critical Study) Ancient Indian Civil and Religion Learning, Pt. Awadh Baihari Jha, Aggarwal Prakashan, 2003.

2. पराशर स्मृति, सामाजिक धार्मिक एवं सांस्कृतिक विश्लेषण, डॉ. अलक शुक्ल, परिमल पब्लिकेशन, दिल्ली- 1990.
3. पराशरस्मृति एवं देवलस्मृति का तुलनात्मक अध्ययन, डॉ. धनपति देवी कश्यप, नागप्रकाशन, दिल्ली- 1997.

तृतीयसत्रम्	तृतीयपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः आपस्तम्बधर्मसूत्रम् - प्रथमप्रश्नः)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	सामयाचारिकधर्माः, सामयाचारिकधर्मप्रमाणानि, वर्णः, उपनयनम्, उपनयने आचार्यः, उपनयनकालाः, अनुपनीतप्रायश्चित्तम्, गृहस्थाश्रमधर्मः, ब्रह्मचारिनियमाः, तपः वेदाध्ययनफलम्, ब्रह्मचारिफलम्, गुरुसेवा, समावृत्तिनियमाः, अनध्यायाः, स्वाध्यायविधिः, स्वाध्यायमहत्त्वम्, स्वाध्यायः, महायज्ञाः, ओंकारः, शुश्रूषानियमः, गृहस्थाश्रमे कर्माणि, अभिवादनविधिः, आचमननियमः, भक्ष्याभक्ष्यम्।	20	1

2.	वास्तुग्रहणे वर्णविचारः, समावर्तनान्तरं भोजननियमः अग्राह्यभोजनानि, धर्माचरणप्रयोजनानि, धर्माधर्मयोभेदः, अविक्रेयाणि, विनिमयनियमः, पतनीयकर्माणि, अशुचिकरकर्माणि, योगः, आत्मज्ञानम्, आत्मनः स्वरूपम्।	20	1
3.	नाशस्य निमित्तभूतदोषाः, उत्तमाचरणस्य नियमाः, वधे दाननियमाः, अभिशास्तप्रायश्चित्तम्, गुरुहत्याप्रायश्चित्तम्, गुरुतल्पगप्रायश्चित्तम्, स्तेनप्रायश्चित्तम्, पशुबधप्रायश्चित्तम्, अकीर्णप्रायश्चित्तम्,	20	1
4.	स्तेनपरिभाषा, मातृशुश्रूषायाः नियमः, गुरुतल्पगप्रायश्चित्तम्, पतितस्य पुगः, ब्रह्मचर्यविधिः, स्नातकव्रतानि, अध्यापकनियमः, गुरुं प्रति शिष्यस्य कर्तव्यानि।	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1

चतुर्थसत्रम्	प्रथमपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः मनुस्मृतिः मन्वार्थमुक्तावलीसहिता 7-8 अध्यायौ)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्याङ्कनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	राजः उत्पत्तिः सिद्धिश्च, राजपदस्याधिकारी,	20	1

	राज्ञः अपेक्षा, राज्ञः विशिष्टाः गुणाः, दिव्यगुणैः राज्ञः प्रभावशालिता, राज्ञः सम्माननीयता, दण्डसृष्टिस्तदुपयोगविधिश्च दण्डस्य महत्त्वम्, न्यायपूर्णदण्डस्य हितकारित्वम्, दण्डप्रदाने राज्ञोऽधिकार, अन्यायपूर्वकं दण्डप्रयोगः निषिद्धः, न्यायपूर्वकं दण्डप्रदानेन राज्ञः यशोवृद्धिः, न्यायविरुद्धाचरणेन राज्ञः यशोनाशः।		
2.	राजकृता नियुक्तयः- मन्त्रिणां नियुक्तिः, अमात्यस्य सहयोगिनाम्, अधिकारिणां नियुक्तिः, अन्येषाममात्यानां नियुक्तिः, प्रधानामात्यस्य नियुक्तिः, विविधविभागाध्यक्षाणां नियुक्तिः, अवराधिकारिणां नियुक्तिः, दुर्गप्रकारः।	20	1
3.	व्यवहारपदपूर्वाद्धः- ऋणादाननिक्षेपौ, अस्वामिविक्रयः, सम्भूयसमुत्थानं च दत्तस्यऽनपाकर्म, वेतनस्यादानम् संविद्व्यतिक्रमः, क्रयविक्रयानुशयः।	20	1
4.	व्यवहारपदम्- उत्तरार्ध- सीमाविवादः, स्वामिपाल- विवादः, वाक्यपारुष्यं दण्डपारुष्यं च, स्तेयं साहसं च, स्त्रीसंग्रहणम्, द्यूतसमाह्वयञ्च, विभागः (दायभागः) स्त्रीपुंघर्मः।	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1
सन्दर्भग्रन्थसूची			

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

-12-

25/12/20

[Handwritten Signature]

[Handwritten Signature]

1. मनुस्मृति: मनुभाष्यसंगेता, परिमलपब्लिकेशन्स, हिन्दी- 1992
2. मनु की समानव्यवस्था- चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी- 1995
3. प्राचीन भारत की राजव्यवस्था- डॉ. उदयशंकर पाण्डेय- नाग प्रकाशन

चतुर्थसत्रम्	द्वितीयपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः पराशरस्मृतिः 7-12 अध्यायौ)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	द्रव्यशुद्धिकथनम्, अकामकृतपापस्य प्रायश्चित्तम्	20	1
2.	गवां मरणे प्रायश्चित्तनिर्देशः।	20	1
3.	अगम्यगमने प्रायश्चित्तम्, अमेध्यादिभोजने शूद्रान्नभक्षणे च प्रायश्चित्तम्।	20	1
4.	दुःस्वप्नविचारः, पुनः संस्कारनिमित्तानि, स्नानविधिः अशक्तस्य वेदाध्ययनम्, शूद्रान्नप्रतिषेधः, भोजने नियमाः द्रव्यार्णनविधिः, बहुविधप्रायश्चित्तकथनम्।	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1

सहायकसूची-

1. Parasara Smriti (A Critical Study) Ancient Indian Civil and Religion Learning, Pt. Awadh Baihari Jha, Aggarwal Prakasham, 2003
2. पराशर स्मृति, सामाजिक धार्मिक एवं सांस्कृतिक विश्लेषण डॉ. अल्का शुक्ल, परिमल पब्लिकेशन, दिल्ली- 1990

सहायक कुलपति (अकादमिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

2011/12

2011/12

2011/12

3. पराशर स्मृति एवं देवल स्मृति का तुलनात्मक अध्ययन डॉ. धनपति देवी कश्यप, नागप्रकाशन, दिल्ली- 1997

चतुर्थसत्रम्	तृतीयपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः आपस्तम्बधर्मसूत्रस्य द्वितीयप्रश्नः)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	गृहस्थाश्रमव्रतानि, पत्नीगमननियमः, वर्णधर्मः, स्वर्गफलञ्च, वैश्वदेवकर्म, होमकर्मणः नियमाः, बलिवैश्वदेवमन्त्राः, भोजननियमाः, वर्णानुसारमभिवादननियमाः, वस्त्रधारणनियमाः, आचार्यः गुरुं प्रति शिष्यकर्तव्यानि, शिष्यस्य वर्णविचारः, श्रोत्रियः, अतिथिसत्कारः, आत्मवृताधिः, अतिथिमहत्वम्, बहुदिनोषितस्यातिथ्यविचारः, मधुपर्काधिकारिणः, वेदाङ्गानि, भोजन- दक्षिणानियमश्च।	20	1
2.	भिक्षानिमित्तानि, वर्णानां धर्माः कर्तव्यानि च, न्यायः राज्ञः कर्तव्यञ्च, दण्डः, पदार्थानियमाः, द्वितीयविवाहनियमः, विवाहे गोत्रविचारः, विवाहभेदः,	20	1

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

रक्षकः

	ब्राह्मणमग्निं प्रति च नियमाः, नित्याचाराः प्रायाणामः, विवाहयोग्यकन्या, पुत्रः, उत्तराधिकारः, ज्येष्ठपुत्रस्य भागकल्पना, पतिपत्न्योर्भागाभावः, मरणाशौचम्, होमनियमः।		
3.	श्राद्धतिथिफलम्, श्राद्धभोजनफलम्, पङ्क्तिप्रावनाः ब्राह्मणाः, श्राद्धकाले होमविचारः, श्राद्धान्नानि, आचरणानि च, श्राद्धभोजने ब्राह्मणसंख्या, आश्रमाः, परिव्राट्, संन्यासनियमाः, आत्मज्ञानफलम्, वानप्रस्थनियमाः, उध्वरेता ब्रह्मचारी, गृहस्थाश्रमस्य श्रेष्ठत्वम्।	20	1
4.	राज्ञः कर्तव्यम्, द्यूतम्, उत्तमराजा, सेवकयोग्यता, करग्रहणानियमाः, व्यभिचारस्य दण्डः, नियोगनियमः, शूद्रदण्डः, ब्राह्मणदण्डः दण्डान्मुक्तिः, कृषिकर्माकुर्वतः दण्डः, गोचारकस्य दण्डः, चौर्यदण्डः, दुष्कृतदण्डः, दण्डनियमः, साक्षीविचारः, धर्माचरणस्य महत्त्वम्, धर्मे प्रमाणानि।	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1

सहायकग्रन्थसूची

1. धर्मसूत्रों का महत्त्व, डॉ. नयनप्रकाश बंसल, भारतीयविद्याप्रकाशनम्, 2009
2. धर्मसूत्रपरिशीलम्, डॉ. शान्तिपाण्डेय, प्र.भा.सं., गोरखपुरम्- 2002

Devi

यशोवति

श्रीधर

15

Shripathi

तृतीयवर्ष

पंचमसत्रम्	प्रथमपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः मनुस्मृतिः मन्वार्थमुक्ताबलीसहिता) (9-10 अध्यायौ)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	स्त्रीपुरुषयोः दैनिकं कर्तव्यम्- स्त्रियं प्रति कर्तव्यपालनामावात् पिता पतिः पुत्रश्च निन्दिताः, कुसंगादपि स्त्रियः रक्षणीयाः, कुलप्रतिष्ठा स्त्रियां वर्तते, स्त्रियः आत्मनियोगादेव दुष्कर्महीनाः भवन्ति, गृहकार्येषु च स्त्रियः व्यस्ता भवेयुः, जायायाः लक्षणम्, स्त्रीदूषणे कारणं पानम् दुर्जनसंसर्गः, पत्युः विरहः, अटनम्, अन्यगेहे वासः, स्वप्नः।	20	1
2.	द्वादशपुत्राः, दायस्य विभाजनम्, दायस्य समानं विभाजनम्, सम्मिलितेषु दाय्यादेषु विभाजनविकल्पः, सम्मिलितानां पृथग्भूते उद्धारशेस्य विभाजनम्, दत्तकपुत्रस्य दायविभाजनम्, क्षेत्रजपुत्रस्य दायविभाजनम्, असवर्णासु जातानां दायविभाजनम्।	20	1
3.	स्त्रीधनानि- अध्यग्नि-अध्यावाहनिक- प्रीतिदत्त-मातृप्राप्त--मातृप्राप्त-पितृप्राप्तानि।	20	1

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

-16-

यस्य

(Signature)

(Signature)

4.	चातुर्वर्ण्यधर्माः- ब्राह्मणानाजीविकाकर्मणि, वर्णसंस्कारस्य स्वरूपम्, वैश्यानां कर्तव्यम्, क्षत्रियाणां कर्माणि आपत्काले वैश्यानां शूद्राणां च आजीविकाकर्मणि, ब्राह्मणक्षत्रियौ वृद्धिं न प्रयोजयेतान्, धर्मपालनाभावात् शूद्रत्वप्राप्तिः।	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1

सहायकग्रन्थसूची-

1. मनुस्मृतिः मनुभाष्यसमेता, परिमलपब्लिकेशन्स, हिन्दी- 1992
2. मनु की समाजव्यवस्था- चैखम्बा विद्याभवन, वाराणसी- 1991

पञ्चमसत्रम्	द्वितीयपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमद्वितीयकाण्डे, तृतीयकाण्डस्य केचन चिताः विषयाः)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्याङ्कनः 20 अङ्काः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	कुशण्डिका, आवसथ्याधानम्, मधुपर्कविधिः, पाकयज्ञविधिः, विवाहः, विवाहे लाजाहोमः, विवाहे शिलारोहणम्, विवाहे गाथागानम्, विवाहे अग्निपरिक्रमणम्, विवाहेसप्तपदीप्रक्रमः विवाहे दक्षिणादानम्, विवाहे ध्रुवदर्शनम्, विवाहे ब्रह्मचर्योपदेशः, नवहोमविधिः,	20	1

सहायक कुलसचिव (सिद्धान्तिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

17

25/11/21

[Handwritten Signature]
[Handwritten Signature]

	नैमित्तिकहोमः, चतुर्थीकर्म, पक्षादिकर्म, पुंसवनम्।		
2.	सीमन्तोन्नयनम्, सीष्यन्तीकर्म, जातकर्म, नामकरणम्, बहिर्निष्क्रमणम्, प्रवासादागतस्य पुत्रादिदर्शनविधिः, अन्नप्राशनम्, चूडाकरणकेशान्तौ, उपनयनम्, ब्रह्मचारिव्रतम्।	20	1
3.	स्नातकलक्षणम्, उपनयनस्य परमावधिः, समावर्तनम् स्नातकव्रतम्, पञ्चमहायज्ञाः उपाकर्म, अनध्यायाः उत्सर्गः।	20	1
4.	लाङ्गलयोजनम्, श्रवणाकर्म, इन्द्रयज्ञः, पृषातक (आश्वयुजी) कर्म, सीतायज्ञः, (अष्टका, अन्वष्टका) अवकीर्णप्रायश्चित्तम्, अन्त्येष्टिः (तृतीयकाण्डम्)	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1

सहायकग्रन्थसूची

1. पारस्करगृह्यसूत्रम्, हरिहरभाष्यसहितम्, डॉ. ओमप्रकाशपाण्डेयः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, 1990
2. पारस्करगृह्यसूत्रम्, हरिहरगङ्गाधरभाष्योपेतम्, डॉ. सुधारकमालवीयः, चौखम्बा संस्कृतसंस्थानम्, 1990
3. पारस्करगृह्यसूत्रम्, मार्गदर्शिनीसहितम्, पं. कुलमणिमिश्रशर्मा, एस्.के. एस्.वी.पुरी, 1981

इकाई	पाठ्यवस्तु	अङ्काः	क्रेडिट- 4
पञ्चमसत्रम्	तृतीयपत्रम् (नारदस्मृतिः)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80)	4

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

-15-

रसि: ab

[Handwritten Signature]

		अङ्क: तथा आन्तरिकमूल्यांकन: 20 अङ्कः)	
1.	आरम्भतः तृतीयाध्यायपर्यन्तोभागः।	20	1
2.	चतुर्थाध्याये आदितः दिव्यसाक्ष्य प्रकरणान्तोभागः।	20	1
3.	चतुर्थाध्याये निक्षेपप्रकरणमारभ्य स्त्री - पुरुषयेण- प्रकरणान्तोभागः।	20	1
4.	दायभागनिक्षेपप्रकरणमारभ्य ग्रन्थान्तपर्यन्तोभागः।	20	1

षष्ठसत्रम्	प्रथमपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः मनुस्मृतिः मन्वार्थमुक्ताबलीसहिता)(11-12 अध्यायौ)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	प्रायश्चित्तार्थं व्रतानि, प्राजापत्यम्, कृच्छ्रसान्तपनम्, अतिकृच्छ्रम् तप्तकृच्छ्रम्, पराकृच्छ्रः, चान्द्रायणम्, कृच्छ्र सान्तपनव्रतस्य द्रव्याणि गोमूत्रम्, गोमयम्, क्षीरम्, दधि, गोधृतम्, कुशोदकम्।	20	1
2.	त्रिभिः कृच्छ्रैः शुद्धो जनः- व्रात्यानां याजकः, परेषामन्तयेष्टिकारकः, मारणाभिचारकर्मकृत्, मोहनाभिचारकर्ता,	20	1

सहायक कुलसचिव (आकादमिक)
Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

-19-

रघु. ब. २०

(Signature)

(Signature)

	उच्चाटनाव्यभिचारकारकः, अहीनाख्ययज्ञकर्ता।		
3.	सत्त्वगुणस्य लक्षणम्- वेदाभ्यासः, तपः, ज्ञानम्, शौचम्, इन्द्रियनिग्रहः, धर्मक्रियाऽऽत्मचिन्ता च। तमोगुणस्य लक्षणम्- लोभः, स्वप्नम्, धैर्यत्यागः, क्रूरता नास्तिक्यं च, भिन्नवृत्तिता चासहिष्णुता च प्रमादः।	20	1
4.	द्वितीय सात्त्विकी गतिः- यज्वानः, ऋषयः, देवाः, पितरश्च, वेदाः, ज्योतीषि च, कालविद्याविशारदाः, साध्याः।	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याकङ्कनम्	20	1
सहायकग्रन्थसूची			
1. मनुस्मृतिः मनुभाष्यसमेता, परिमलपब्लिकेशन्स, हिन्दी- 1992			
2. मनु की समाजव्यवस्था- चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी- 1991			
3. याज्ञवल्क्यस्मृतिः प्रायश्चित्ताध्यायाः।			
4. प्रायश्चित्तमयूखः श्री नीलकण्ठभट्टकृतः।			

षष्ठसत्रम्	द्वितीयपत्रम् (पाठ्यग्रन्थः मीमांसापरिभाषा) (चितानि 15 प्रकरणानि)	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्याकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	धर्माधर्मनिरूपणम्, वेदद्वैविध्यम्,	20	1

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

20/12/20

[Handwritten Signature]
H. S. Pruthi

	ब्राह्मणवाक्यभेदाः, प्रयोगविधिः फलापूर्वकल्पना, उत्पत्यपूर्वकल्पना, यजिपदाश्रवणेऽपि यागविधानम्, लिङ्प्रत्ययाद्यभावेऽपि विधिकल्पना, त्रिक- अपूर्वाद्युत्पत्तिः, विधेस्त्रैविध्यम्, अपूर्वविधिः, नियमविधिः परिसंख्याविधिः, श्रुत्यादिषट्प्रमाणानि, श्रुतिप्रमाणनिरूपणम्, लिङ्गप्रमाणनिरूपणम्, वाक्यनिरूपणम्, प्रकरणनिरूपणम्, स्थाननिरूपणम्, समाख्यानिरूपणम्।		
2.	श्रुतिप्राबल्यनिरूपणम् लिङ्गादिप्राबल्यविचारः, अङ्गबोधकप्रमाणोपसंहारः, अङ्गलक्षणम्, सन्निपत्योपकारकाङ्गनिरूपणम्, आरादुपकाराङ्गनिरूपणम्, कर्मभेदविचारः, प्रतिपत्तिकर्मस्वरूपम् प्रतिपत्तिकर्मभेदाः, यागहोमशब्दार्थविचारः, उपयोक्ष्यमाणसंस्कारभेदाः, मतान्तरेण प्रतिपत्तिलक्षणम्, अर्थगुणकर्मणोः प्राधान्यविचारः, गुणकर्मणस्त्रैविध्यम्, अर्थकर्मणस्त्रैविध्यम्, काम्यकर्मणस्त्रैविध्यम्।	20	1

3.	वेदस्यालौकिकार्थबोधकत्वम्, विधिवाक्यस्य विधायकत्वविचारः, तत्रार्थी भावना, शाब्दी भावना, भावनालक्षणम्, ज्येतिष्टोगादीनां नामत्वप्रतिपादनम्, तत्प्रख्यादिहेतुविचारः, विरुद्धत्रिकद्वयविचारः	20	1
4.	अर्थवादः मन्त्रविचारः, परिसंख्यायाः देषत्रयम्, विकल्पे दोषाष्टकम्, वेदस्य प्रामाण्यविचारः, स्मृत्यादिप्रामाण्यविचारः, कर्मभेदनिरूपणम् प्रयोगादिविचारः, क्रमनिरूपणम् पाठक्रमः, अर्थक्रमः प्रवृत्तिक्रमः, स्थानक्रमः मुख्यक्रमः	20	1
5.	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20	1

सहायकग्रन्थसूची

- मीमांसापरिभाषा, श्रीकृष्णयजुः, संपा. श्री ज्वलाप्रसाद गौड, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
- अर्थसंग्रहः संपा. कामेश्वरनाथमिश्रः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन।
- मीमांसा न्याय प्रकाशः, संपा. राधेश्याम चतुर्वेदी, चौखम्बा संस्कृत सीरिज, वाराणसी।

20/1/2020

[Handwritten Signature]

[Handwritten Signature]

[Handwritten Signature]

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

चतुर्थवर्ष (सप्तम सत्र)

		अङ्काः	क्रेडिट
प्रथमपत्रम्	याज्ञवल्क्यस्मृतिः समिताक्षरा (आचाराध्यायः संपूर्णम्)	100	4
द्वितीयपत्रम्	याज्ञवल्क्यस्मृतिः समिताक्षरा (प्रायश्चित्ताध्यायः संपूर्णम्)	100	4
तृतीयपत्रम्	आधुनिक हिन्दुविधिः	100	4

अष्टसत्रम्	प्रथमपत्रम्	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्यांकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	अनुसन्धाने शोधसर्वेक्षणस्य प्रक्रिया, साधनानि, उद्देश्यं महत्त्वञ्च।	20	1
2.	अवान्तरशास्त्रेषु धर्मशास्त्रीयसन्दर्भाणां सर्वेक्षणम् भारतवर्षे शोधदृष्ट्या लेखनकलाया उद्भवो विकासश्च।		

3.	धर्मशास्त्रीयपाण्डुग्रन्थानां सर्वेक्षणम्। पाण्डुलिपिविज्ञानस्य स्वरूपं वैविध्यञ्च	20	1
4.	शोधप्रतर्षीर्षकनिर्धारणम्, सामग्री सङ्कलनम्, व्यवस्थापनं स्वरूपञ्च	20	1

अष्टमसत्रम्	द्वितीयपत्रम्	पूर्णाङ्कः 100 (सैद्धान्तिकः 80 अङ्कः तथा आन्तरिकमूल्याकनः 20 अङ्कः)	क्रेडिट- 4
इकाई	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	क्रेडिट
1.	लघुशोधप्रबन्धः		

२५/१२/२०

[Handwritten Signature]
H. S. Sastri

[Handwritten Signature]

वेदवेदाङ्गपीठम्

धर्मशास्त्र विभाग

Programme Code/Sh 300

Shastri 3 Year/4 Years Programme asper CCF Under

	Subject Code	Title of the Course	Per unit Credit	Total Credit	Total Marks
1 st year, Semester	MS	N.A			
	MS	N.A			
	MS	N.A			
	MS	N.A			
2 nd Semester	MS 1	धर्मशास्त्रस्य सामान्यपरिचयः			80+20=100
		इ.1- धर्मशब्दार्थः, धर्मलक्षणम्, धर्मभेदाः, धर्मे प्रमाणानि।	1		20
		इ.2- धर्मशास्त्रवाङ्मयस्य विभागः स्मृतिसाहित्यम टीकाश्च।	1	4	20
		इ.3- धर्मशास्त्रस्य प्रतिपाद्यविषयाः-आचारः,			20

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

— 25 —

रसि: 02/02/20

Handwritten signature

Handwritten signature

		व्यवहारः, प्रायश्चित्तम्। इ.4- पञ्चमहायज्ञाः, षोडश संस्काराः इ.5- आन्तरिकमूल्याडकनम्	1 1		20 20
3 rd Year Semester	MS-2	कौटलीयार्थशास्त्रम्-तृतीयाधिकरणम्		4	80+ 20= 100
		इ.1- व्यवहारस्थापना, विवादपदनिबन्धः, विवाहधर्मः, स्त्रीधनकल्पः, आधिवेदनिकम्, विवाहसंयुक्तम्, (पृ.सं.- 59-61) इ.2- दायविभागः, दायक्रमः, अंशविभागः, पुत्रविभागः। इ.3- वास्तुकम्-गृहवास्तुकम्, वास्तुविक्रयः सीमाविवादः, क्षेत्रविवादः, मर्यादास्थापनं, बाधाबाधिकम्। इ.4- ऋणापादानम्, विक्रीतक्रीतानुशयः, सम्भूयस्मुत्थानम्, वाक्, दण्डपारुष्यम् इ.5- आन्तरिकमूल्याडकनम्	1 1 1 1		20 20 20 20
	MS	N.A			

सहायक कुलपति (अकादमिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

26

28/12/20

28/12/20

11.11.20

3 Year 4 th Semester	MS-3	पाराशरस्मृतिः(1-6 अध्यायाः)	4	80+2 0=10 0
		इ.1 मुनीनां व्यासं प्रति प्रश्नाः, व्यासस्योत्तरम्, बदरिकाश्रम-गमनम्, पराशराश्रमवर्णनम्, व्यासकृतपूजनम्, पराशरकृतस्वागतम्, व्यासस्य प्रश्नः, पराशर कृतं चातुर्वर्ण्यायासादिकथनम्।		20
		इ.2- सर्ववर्णानां साधारण धर्मनिरूपणम्।		20
		इ.3- सर्ववर्णानां जनने मरणे च शुद्धिकथनम्, उद्धन्धने प्रायश्चित्तम्।		20
		इ.4 वृक- ध्यान-श्रृगालार्द्येर्दष्टस्य प्रायश्चित्तम्, क्रौञ्चादिवधप्रायश्चित्तम्।		20
		इ.5- आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		20
	MS-4	पाराशरस्मृतिः (7-12 अध्यायाः)	4	80+ 20
		इ.1 द्रव्यशुद्धिकथनम्, अकामकृतपापस्य प्रायश्चित्तम्।		20
		इ.2 गवां मरणे प्रायश्चित्तनिर्देशः, अगम्यागमने		20

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

२०

२५/०२/२०

[Signature]

[Signature]

		प्रायश्चित्तम्, अमेध्यान्दिभोजने शूद्रान्नभक्षणे च प्रायश्चित्तम्। इ.3 दुःस्वप्नविचारः, पुनःसंस्कारनिमित्तानि, स्नानविधिः, अशक्तस्य वेदाध्ययनम्। इ.4- शूद्रान्नप्रतिषेधः, भोजने नियमाः, द्रव्यार्जनविधिः, बहुविधप्रायश्चित्तम्। इ.5- आन्तरिकमूल्याङ्कनम्			20 20 20
	MS	व्यासस्मृतिः (1-2 अध्यायौ)		4	80+ 20= 100
		इ.1- वर्णविभागः- अनुलोमप्रतिलोमयोः मिश्रजातीनाञ्च। इ.2- संस्काराः। इ.3- विवाहः। इ.4- गृहस्थधर्मः। इ.5- आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	1 1 1 1 1		20 20 20 20 20
	MS				
	MS				
3 rd Semeste	MS-6	व्यासस्मृतिः- (3-4 अध्यायौ)		4	80+ 20=

r					100
		इ.1- गृहस्थस्य नित्यनैमित्तिककाम्यकर्माणि।	1		20
		इ.2- तीर्थधर्मः।	1		20
		इ.3- दानधर्मः।	1		20
		इ.4- सांस्कृतिकं मूल्याङ्कनम्	1		20
		इ.5- आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	1		20
	MS	N.A			
	MS-7	अत्रिस्मृतिः (1-3 अध्यायाः)		4	80+
					20=
					100
		इ.1- प्रथमोऽध्यायः- श्लोक सं. 01-10	1		20
		पर्यन्तम् अत्रिं प्रति ऋषीणां प्रश्नः, प्राणायामविधिनिरूपणम्, प्राणायामफलम्।			
		इ.2- प्रथमोऽध्यायः-श्लोक सं.- 11-16	1		20
		पर्यन्तम् योगप्रशंसा, गायत्रीप्रशंसा, प्राणायामलक्षणम्।			
		इ.3- द्वितीयोऽध्यायः- श्लोक सं.- 1-16	1		20
		पर्यन्तम् प्राणायामफलम्, मनसा वाचा कर्मणा कृतपापेभ्यः भुक्तिः, कूष्माण्डसूक्तादिभिः पापशोधनय पापेभ्यः विमुक्त्यर्थम्			

 सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
 Assistant Registrar (Academic)

		अघमर्षणसूक्तेनस्नानम्, उपांशुजपमहात्म्यम्, गायत्रीजपमहात्म्यम्। इ.4- तृतीयोऽध्यायः- संपूर्णश्लोकाः 1-23 पर्यन्तम् वेदाभ्यासमाहात्म्यम्, पुराणेतिहासयोर्माहात्म्यम्, शतरूद्रियादिसूक्तमाहात्म्यम्, दानमाहात्म्यम्, सुवर्णतिलांदि दानस्य विशेषमाहात्म्यम्। इ.5- आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	1	20
4 th year 7 th Semester I	MS-8	अत्रिस्मृतिः (4-5) अध्यायो)	4	80+ 20= 100
		इ.1- चतुर्थोऽध्यायः- सम्पूर्णः (1-10 पर्यन्तम्) रहस्यप्रायश्चित्तानि। इ.2- पञ्चमोऽध्यायः- श्लोक सं.- (1-25 पर्यन्तम्) भोजनसमये मण्डलविधानम्, अन्नदातृनिरूपणम्, अभक्ष्यभक्षणादिदोषाणां प्रायश्चित्तनिरूपणम्, जलपाननियमाः, भोजनसमये पादप्रक्षालनविधानम्। इ.3 पञ्चमोऽध्यायः- श्लोक सं.- (26-55	1 1 1	20 20 20

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

-30-

24/12/20

Handwritten signature

		पर्यन्तम्) भोजननियमाः, सूतकस्नानविधिः, शुद्धिविधानम्, सूतकदिवसनिर्णयः, रजस्वलां दृष्ट्वा स्पृष्ट्वा रजस्वलाया सह भाषयित्वा च शुद्धिविधानम्। इ.4- पञ्चमोऽध्यायः- श्लोक सं.- (56-57 पर्यन्तम्) रजस्वलाशुद्धिविधानम्, शिशुजन्मसमये ग्रहणे भूते सति शान्तिविधानम्। इ.5- षष्ठोऽध्यायः- सम्पूर्णश्लोकाः (01-06 पर्यन्तम्) दानद्वारा स्वर्गफलप्राप्तिवर्णनम्।	1	20
	MS	N.A		
	MS	N.A		

रजः-वर्णः

[Handwritten Signature]

[Handwritten Signature]

[Handwritten Signature]
सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

श्री लालबहादुरशास्त्री राष्ट्रिय संस्कृत विश्वविद्यालय

धर्मशास्त्र विभाग

Multi Disciplinary Course

Subject code	Title of the course	Total Credit-	Marks
1.	सामान्यपरिचय: • धर्मशब्दार्थः • धर्मलक्षणम् • धर्मभेदाः	03 1	
2.	धर्मशास्त्रे विविक्ताः विषयाः • आचारः • व्यवहारः • प्रायश्चित्तम्	1	
3.	धर्मशास्त्र वाङ्मयस्यस्वरूपम् • स्मृतिसाहित्यम् • सूत्रसाहित्यम् • भाष्यसाहित्यम् • निबन्धसाहित्यम्	1	

२५/१२/२०१६

[Signature]

[Signature]

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
की-४, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110013
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

Subject Code	Title of the Course	Total Credit	Marks
	M.D.2	03	
1.	धर्मशास्त्रे आश्रमव्यवस्था • ब्रह्मचर्याश्रमः • गृहस्थाश्रमः • वानप्रस्थाश्रमः • सन्यासाश्रम	1	
2.	षोडश संस्काराः	1	
3.	• अष्टविध विवाहा : • स्त्रीधनम् एवं स्त्रियः अधिकाराः • पंचमहायज्ञाः	1	
Subject Code	Title of the Course	Total Credit	Marks
	M.D.3	03	
1.	धर्मशास्त्रे मानवाधिकारः		
2.	धर्मशास्त्रे पर्यावरणम्		
3.	धर्मशास्त्रे जीवनप्रबंधनम्		

उत्तरमध्यमा/ प्राक्शास्त्री/सीनियर सेकेन्डरी (10+2)

पाठ्यक्रम-विषय- धर्मशास्त्र

इकाई	प्रथम वर्ष पाठ्यवस्तु पराशरस्मृति: (1-6)	पूर्णांक 100	क्रेडिट
1	मुनीनां व्यासं प्रतिप्रश्नाः, व्यासस्योत्तरम् बदरिकाश्रम-गमनम्, पराशराश्रमवर्णनम्,		
2	व्यासकृतपूजनम्, पराशरकृतस्वागतम्, व्यासस्यप्रश्नः, पराशरकृतं चातुर्वर्ण्ययासादिकथनम्		
3	सर्ववर्णानां साधारणधर्मनिरूपणम्		
4	सर्ववर्णानां जनने-मरणे च शुद्धिकथनम्, उद्वन्धे प्रायश्चित्तम्		
5	वृक-श्वान- शृगालर्धेर्दष्टस्य प्रायश्चित्तम्, क्रौञ्चादिवधप्रायश्चित्तम्		

सत्यापित
VERIFIED

Amey

कुलसचिव / Registrar

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)

Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

24/1/20

HSpathi

इकाई	द्वितीयवर्षः पराशरस्मृतिः (7-12 अध्यायाः)	पूर्णांक 100	क्रेडिट
1.	द्रव्यशुद्धिकथनम्, अकामकृतपापस्य प्रायश्चित्तम्, प्रायश्चित्तम्,		
2.	गवां मरणे प्रायश्चित्तनिर्वेशः अगम्यागमने प्रायश्चित्तम्,		
3.	अमेध्यादिभोजनेशूद्रान्नभक्षणे च प्रायश्चित्तम्		
4.	दुःस्वप्नविचारः, पुनःसंस्कार निमित्तानि, स्नानविधिः अशक्तस्य वेदाध्ययनम्		
5.	शूद्रान्नप्रतिषेधः भोजने नियमाः, द्रव्यार्जनविधिः बहुविधप्रायश्चित्तम्		

सत्यापित
VERIFIED

[Signature]

कुलसचिव / Registrar

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब संस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

[Signature]

सहायक कुलसचिव (शैक्षणिक)
Assistant Registrar (Academic)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब संस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

[Signature]

[Signature]